

Διάλεξη του Καθηγητή Ν. Λυγερού στις 02/04/2008

"Οικογένεια Καραθεοδωρή: Οι διεθνείς Έλληνες"

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Αίθουσα τελετών του κτιρίου της παλαιάς Φιλοσοφικής Σχολής

Όπως το ξέρεи ο Σάκης, ευχαριστώ σπάνια. Εδώ όμως πρέπει να ευχαριστήσω μερικούς και μερικές. Και να αρχίσω, βέβαια, από την Αντιπρύτανη για την ιδέα. Είμαστε σε ένα χώρο πανεπιστημιακό και νομίζω όλοι έχουμε μία άποψη για το τι σημαίνει παιδεία στην Ελλάδα και το συνδυάζουμε πολύ συχνά με τη μιζέρια. Θα ήθελα να πω ότι για μένα, αυτή η πρόσκληση είναι μία πράξη αντίστασης σ' έναν κόσμο που λειτουργεί πάντοτε με τα συμβατικά. Γι' αυτό δεν θα πω ότι ξαφνιάστηκα από την επιλογή της επιτροπής, αλλά θα ήθελα να πω ότι χαίρομαι που σ' αυτές τις δύσκολες συνθήκες που συχνά μιλάμε μόνο και μόνο για την ύλη και την απόδοση, κοιτάζουμε και τι σημαίνει ενέργεια και ουσία.

Οι Καραθεοδωρήδες είχαν δυσκολίες για να μπουν στο Πανεπιστήμιο και είναι πάντοτε, νομίζω, λίγο παράξενο να μιλάμε για τους Καραθεοδωρήδες στο Πανεπιστήμιο. Θυμάμαι μία φορά πήγα σ' ένα συνέδριο και τους ρώτησα αν πρέπει να δώσω και βεβαίωση. Και μου είπαν: «Ναι, βεβαίως. Άμα δεν έχεις βεβαίωση, δεν μπορείς να μιλήσεις.» «Μα, είμαι ο ομιλητής.» «Δεν έχει σημασία. Η βεβαίωση πρώτα». «Δηλαδή, αν ερχόταν ο Ελύτης για να πάρει το βραβείο Νόμπελ, θα έπρεπε να έχει βεβαίωση από το ΔΟΑΤΑΠ ότι είναι φιλόλογος ή θα αρκούσε που είναι ο Ελύτης;» «Χωρίς βεβαίωση, δεν θα είχε το Νόμπελ.»

Όταν, λοιπόν, βλέπουμε αυτή την τάση που κυριαρχεί, το να δέχεται κάποιος που ασχολείται μόνο με ενέργεια και ουσία μία τέτοια πρόσκληση... πραγματικά θα ήθελα να σας ευχαριστήσω. Θα σας το πω λίγο παράξενα -οι φίλοι μου με ξέρουν- θα σας ευχαριστήσω που δέχεστε να ασχοληθεί ο Καραθεοδωρή με σας. Γιατί πολύ συχνά λέμε ότι τιμάμε τον Καραθεοδωρή. Μόνο ο Καραθεοδωρή μπορεί να μας τιμήσει. Ακόμα και... νεκρός. Ούτως ή άλλως είμαι της σχολής του Leonardo da Vinci. Άρα, διαβάζουμε τους νεκρούς και γράφουμε για τους αγέννητους, κατά συνέπεια νομίζω ότι είμαστε στο σωστό πλαίσιο. Ήθελα απλώς να το διευκρινίσω.

Θα ήθελα να υπενθυμίσω, για το γενικό υπόβαθρο, ότι αν δεν υπήρχε ο Σάκης Λιπορδέξης, που είναι εδώ και είναι όντως, όπως το είπατε πολύ σωστά, η ψυχή του μουσείου, δεν θα υπήρχε βέβαια αυτή η διάλεξη. Αλλά δεν θα υπήρχε και η ενασχόλησή μου με τον Καραθεοδωρή, γιατί με το Σάκη και ένα άλλο μέλος που ονομάζεται Ευριπίδης λειτουργούμε σαν τρία κουάρκ. Αν δεν είμαστε και οι τρεις μαζί, δεν παράγουμε έργο, άρα νομίζω ότι πρέπει να υπάρχει μία ψυχή, πρέπει να υπάρχει κι ένα χέρι και ένας εγκέφαλος. Εγώ προσπάθησα να κάνω αυτό που είναι το λιγότερο οδυνηρό για μένα, ασχολήθηκα με τη σκέψη. Το θέμα των

Καραθεοδωρήδων είναι σημαντικό και είναι όντως συμβολικό, όπως το είπατε πολύ σωστά, διότι για μένα και για αυτούς που συνεργάζονται για το θέμα του Καραθεοδωρή, η ιστορία των Καραθεοδωρήδων είναι η ιστορία της Ελλάδος. Έτσι, πολύ απλά. Πολύ συχνά εμείς προσπαθούμε να πούμε ότι κάνουμε κάτι το σημαντικό. Οι Καραθεοδωρήδες δεν έκαναν ποτέ κάτι το σημαντικό. Έκαναν μόνο και μόνο αυτό που ήταν αναγκαίο και μετά ο χρόνος έδειξε ότι ήταν σημαντικό. Θα ήθελα, λοιπόν, να σας μιλήσω τουλάχιστον για τρία ονόματα της οικογένειας Καραθεοδωρή, η οποία σχετίζεται βέβαια και με τους Βεγλερή, Μπενάκη, Πηνελόπη Δέλτα. Υπάρχει ένα ολόκληρο δίκτυο που απλώνεται σ' όλο τον ελληνισμό. Το στίγμα, λοιπόν, θα δοθεί από το Στέφανο Καραθεοδωρή, τον Αλέξανδρο Καραθεοδωρή και τον Κωνσταντίνο Καραθεοδωρή. Για να μη σας μπερδεύω με την τεχνική ορολογία, μόνο ο Κωνσταντίνος δεν έχει σίγμα στο τέλος. Όλοι οι άλλοι έχουν ένα σίγμα. Άρα καταλαβαίνετε ότι μόνο αυτός έχει αυτή την ιδιότητα και την ιδιομορφία.

Η οικογένεια Καραθεοδωρή αρχίζει με το Θεόδωρο πολύ πιο πριν. Δεν θα μιλήσω γι' αυτόν. Ένας πιο ειδικός του τομέα θα ήταν ο Σάκης Λιπορδέζης. Θα αρχίσω, λοιπόν, με το Στέφανο, ο οποίος λειτουργεί ως διπλωμάτης και -θα σας φανεί λίγο παράξενο εφόσον μιλήσαμε για εξειδίκευση- και ως γλωσσολόγος. Γιατί γλωσσολόγος; Για τον πολύ απλό λόγο ότι μιλούσε δεκαεφτά γλώσσες και όσοι ασχολούνται με τέτοιους τομείς, ξέρουν πολύ καλά ότι αναγκαστικά, ακόμα και αν δεν ήμασταν της σχολής του Στρουκτουραλισμού ή των Συντακτικών Δομών, δεν μπορεί να μη δούμε κοινά στοιχεία και να μη δούμε πράγματα που μπορεί να έχουν αποκωδικοποιηθεί εκ των υστέρων. Άρα, ο Στέφανος Καραθεοδωρής λειτουργεί ως διπλωμάτης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Εδώ θα ήθελα να εξηγήσω λίγο το πλαίσιο γιατί δεν είμαστε καθόλου σε ένα ελλαδοκεντρικό πλαίσιο, άλλα σε ένα πλαίσιο ελληνισμού. Είναι το πνεύμα του ελληνισμού που θα χρησιμοποιηθεί ως υπόβαθρο του ουμανισμού. Όλοι οι Καραθεοδωρήδες, και είναι η εξήγηση του τίτλου, είναι διεθνείς Έλληνες με όλη τη σημασία αυτής της έννοιας. Δηλαδή, δεν θα ασχοληθούν μόνο με τοπικιστικά προβλήματα. Αυτό είναι πολύ σημαντικό για μας και σαν πρότυπο για τα παιδιά, γιατί έχουμε μια τάση να κοιτάζουμε μόνο ό,τι γίνεται στον τοπικό χώρο και όχι στον ολικό. Οι Καραθεοδωρήδες γενικά ασχολούνται με όλο τον ελληνισμό και το πνεύμα του ελληνισμού χωρίς να επικεντρώνονται μόνο και μόνο στο πλαίσιο της Ελλάδας. Και είναι φυσιολογικό γιατί πρέπει να σκεφτείτε ότι όλα αυτά αρχίζουν το 1750, κατά συνέπεια ο ελλαδικός χώρος δεν ήταν βέβαια αυτός που είναι τώρα. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, διότι μας δίνει ένα διαχρονικό στίγμα. Σ' αυτό το πλαίσιο το γλωσσολογικό, θα εντάξει και το γιο του, τον Αλέξανδρο Καραθεοδωρή, που και αυτός μιλά δεκαεφτά γλώσσες. Θα αποκτήσει ένα υψηλότερο επίπεδο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Θα είναι μάλιστα ο Πρώτος Πληρεξούσιος στο Συνέδριο του Βερολίνου το 1878, το οποίο θα καθορίσει από άποψη στρατηγικής και γεωστρατηγικής το πλαίσιο της Ευρώπης εκείνης της εποχής. Είμαστε και σε μια περιοχή, τη Θεσσαλονίκη, που έχει σχέση -το «σχέση» θα το καταλάβετε με ποια έννοια το λέω- και με τη Βουλγαρία και με τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, η οποία τροποποιήθηκε από τη Συνθήκη του Βερολίνου. Άρα, είναι πολύ σημαντικό για μας να κατανοήσουμε ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία στέλνει τρεις εκπροσώπους στο

Συνέδριο του Βερολίνου για να επιλύσει ένα πρόβλημα, το οποίο είναι η διαμάχη με τη Ρωσία και ο Πρώτος Πληρεξούσιος είναι ο Αλέξανδρος Καραθεοδωρής, ο οποίος έχει ένα υψηλό επίπεδο, ιδιαίτερα αν σκεφτείτε πότε πηγαίνει. Το Συνέδριο είναι το 1878 και έχει γεννηθεί το 1833. Είναι νομικός, έχει κάνει τη διατριβή του στο Παρίσι, εκείνη την εποχή ασχολείται και με μαθηματικά, όχι όμως ως χόμπι όπως θεωρούν μερικοί, αλλά αντιθέτως είναι ικανός να μεταφράσει περσικά κείμενα του 14^{ου} αιώνα, τα οποία τώρα χρησιμοποιούνται, τουλάχιστον στη Γαλλία, ως κείμενα επιστημολογίας και ιστορίας των μαθηματικών για εκείνη την εποχή, γιατί η μετάφραση τους γινόταν στα γαλλικά. Στο Συνέδριο του Βερολίνου υπάρχουν πολλά πράγματα που θα γίνουν που αφορούν και μερικούς που βρίσκονται στην αίθουσα. Δεν μιλάω μόνο για τους Έλληνες της Ελλάδας, αλλά και για τους Έλληνες της Κύπρου. Θα παιχτούν πολλά παιχνίδια και θα μάθουμε παραδείγματος χάριν ότι η Αγγλία θα κάνει μία μυστική συμφωνία με την Οθωμανική Αυτοκρατορία για να πάρει την Κύπρο. Υπάρχει και μία διαμάχη σε σχέση με την Ήπειρο. Πρέπει να ξέρετε ότι εκείνη την εποχή η Ήπειρος δεν ανήκει στην Ελλάδα και στέλνουν μερικοί «Ήπειρώτες» μία επιστολή στον Πρώτο Πληρεξούσιο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για να διαπραγματευτεί στο Συνέδριο του Βερολίνου, έτσι ώστε να μην προσαρτηθεί η Ήπειρος στην Ελλάδα, διότι κατά τα λεγόμενά τους -έχουμε το τελεσίγραφο που στέλνουν- η Ήπειρος δεν μπορεί να συμβιώσει με την Ελλάδα. Το τραγικό της υπόθεσης είναι ότι αυτό το τελεσίγραφο θα το πάρει ο Αλέξανδρος Καραθεοδωρής, ο οποίος βέβαια δεν θα το χρησιμοποιήσει εκείνη την εποχή. Αλλά νομίζω ότι είναι σημαντικό να ξέρουμε τι έγινε αυτή την περίοδο. Γι' αυτό μπορείτε να δείτε και στο Μουσείο Καραθεοδωρή αντίγραφα από τα τετράδια του Αλέξανδρου Καραθεοδωρή την ώρα που γίνονταν οι διαπραγματεύσεις. Είναι μυστικές σημειώσεις λίγο κωδικοποιημένες, αλλά δεν αποτελούν μεγάλη δυσκολία για μας, εφόσον έχει αφήσει αρκετό υλικό. Το πιο σημαντικό ακόμα είναι ότι έχουμε τώρα πρόσβαση στη μυστική αναφορά του Αλέξανδρου Καραθεοδωρή στο Σουλτάνο. Αυτή η μυστική αναφορά έγινε μετά το Συνέδριο του Βερολίνου, όπου περιγράφεται όλο το ιστορικό του Συνεδρίου από τον Αλέξανδρο Καραθεοδωρή και έτσι ξέρουμε τις κόκκινες γραμμές των διαπραγματεύσεων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε σχέση με το Βουλγαρικό, τη Βοσνία, την Αλβανία, γενικότερα θα έλεγα τη Γιουγκοσλαβία ήδη από εκείνη την εποχή. Είναι ενδιαφέρον να μάθετε ότι αυτή η έκδοση γίνεται το 1914, από ένα Γάλλο διπλωμάτη ο οποίος θεώρησε ότι θα ήταν πολύ σημαντικό να ξέρουν οι Γάλλοι το 1914 πώς σκεφτόταν η Οθωμανική Αυτοκρατορία και οι ειδήμονες του τομέα για να καταλάβουν τι έγινε το 1878. Το ενδιαφέρον όταν διαβάζουμε αυτό το κείμενο που είναι γραμμένο στα γαλλικά, είναι ότι μάλλον θα ήταν χρήσιμο ακόμα και για τους διπλωμάτες τώρα. Γιατί θα βλέπαμε ένα διαχρονικό πλαίσιο. Ο Αλέξανδρος Καραθεοδωρής είχε πρόσβαση στο μυστικοφύλακα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αυτό είναι πολύ σημαντικό. Ξέρετε, στην Ελλάδα έχουμε καταντήσει να έχουμε μερικές φορές τόσο λίγη ιστορία και μερικοί να προσπαθούν να μας τη βγάλουν, που, όπως το λέω και στους φίλους μου, σε τελική φάση θα αναγκαζόμαστε να διαβάζουμε τα μυστικά έγγραφα από τις γειτονικές χώρες για να μάθουμε κάτι για την ιστορία μας, γιατί στο δικό μας πρόγραμμα δεν θα υπάρχει πια. Άρα είναι ενδιαφέρον να δούμε ότι ο Αλέξανδρος

Καραθεοδωρής μετέφραζε απόρρητα στοιχεία που υπήρχαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και για να σας δώσω το στίγμα, αφορούν ακόμα και τον Αλή πασά. Εμείς έχουμε την τάση να μιλάμε για τον Αλή πασά και λέμε ότι είχε «ασχοληθεί» με την Ελληνική Επανάσταση και αναρωτιόμαστε συχνά γιατί σκοτώθηκε και με ποιον τρόπο. Είναι πολύ απλό, αρκεί να διαβάσουμε το έργο του Αλέξανδρου Καραθεοδωρή, ο οποίος εξηγεί στη μετάφραση ότι ο Αλή πασάς έστειλε στη Βιέννη ένα γιατρό δικό του, για να μπει στο δίκτυο των Φιλικών. Στο έγγραφο ονομάζεται «Μυστική Εταιρία» και όχι Φιλική Εταιρία. Ξέρετε είναι πάντοτε σημαντικό πώς επιλέγουμε τις λέξεις και έτσι δίνουμε και το στίγμα. Στέλνει, λοιπόν, αυτόν τον άνθρωπο για να εισβάλει, αν θέλετε, διακριτικά σ' αυτή τη Φιλική Εταιρία που δυστυχώς «οι δικοί μας»... -Προσέξτε, γιατί σ' αυτή τη διάλεξη, οι δικοί μας μερικές φορές θα είναι στη Βιέννη και δεν θα είναι εδώ, άλλες φορές θα είναι εδώ και δεν θα είναι στη Βιέννη. Εσείς θα επιλέγετε πότε θα είναι οι δικοί μας σε εισαγωγικά ή όχι.- «Οι δικοί μας» λοιπόν, τον εμπιστεύτηκαν και όταν έστειλαν τις επιστολές, τις πήρε ο ίδιος. Και βέβαια ο ίδιος κατηγορήσε όλους τους Έλληνες της Ελλάδας αυτή τη φορά, που είχαν επαφή με τους Φιλικούς της Βιέννης και όλοι πήγαν φυλακή. Αυτό είναι το πρώτο στίγμα. Το δεύτερο στίγμα που διαβάζουμε χάρη στο έργο του Αλέξανδρου Καραθεοδωρή και τη μετάφρασή του, είναι ότι ο Αλή πασάς έχει έναν εχθρό στην Κωνσταντινούπολη, προσπαθεί να τον σκοτώσει στέλνοντας δύο Αλβανούς, ο ένας ξεφεύγει από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, τον άλλον τον πιάνουν και τον βασανίζουν και μαθαίνουν αυτό που έγινε. Κατά συνέπεια, αποφασίζουν να σκοτώσουν τον Αλή πασά.

Αυτά, λοιπόν, είναι στα μυστικά έγγραφα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και νομίζω είναι καλό να ξέρουμε ότι υπάρχει μία μετάφραση αυτών των εγγράφων στα γαλλικά, που είναι πολύ σημαντικό διότι αυτά αρχικά ήταν γραμμένα στα οθωμανικά, άρα θα ήταν μία δυσκολία ακόμα και για ένα σύγχρονο Τούρκο ομιλητή, ο οποίος θα διάβαζε τα τουρκικά μόνο με τη λατινική γραφή. Ένα άλλο στίγμα που μπορούμε να δώσουμε για τον Αλέξανδρο Καραθεοδωρή είναι ότι ήταν ο ηγεμόνας της Σάμου. Έχουμε μία μεγάλη αλληλογραφία με το Χρυσίδα, ο οποίος λειτουργούσε ως εκπρόσωπος του Αλέξανδρου στην Κωνσταντινούπολη και εδώ το ενδιαφέρον είναι η αντίσταση του Καραθεοδωρή στη Σάμο. Δηλαδή, είναι ηγεμόνας της Σάμου, άρα κανονικά υπάγεται στην Κωνσταντινούπολη και προσπαθεί με έναν έντεχνο και διπλωματικό και στρατηγικό τρόπο να ενισχύσει το ελληνικό στοιχείο της Σάμου χωρίς να το αντιληφθεί η Κωνσταντινούπολη. Δεν ξέρω αν φαντάζεστε πόσο δύσκολο μπορεί να είναι αυτό το πράγμα, πάντως τα κατάφερε και για πέντε χρόνια έχουμε μία συνεχή αλληλογραφία. Μιλάμε για δεκάδες επιστολές με το Χρυσίδα, κάθε δύο-τρεις μέρες, το μεγαλύτερο μέρος είναι στα γαλλικά, υπάρχουν και μερικές στα ελληνικά, όπου καταγράφεται όλη η διαδρομή του. Έτσι ξέρουμε ακριβώς τι έκανε, πότε το έκανε και για ποιο λόγο και το γράφει μόνο και μόνο στον αντιπρόσωπό του. Άρα έχουμε άμεση σχέση και ο αντιπρόσωπος είχε σχέση και με την οικογένειά του. Άρα είναι πολύ σημαντικό για μας, γιατί έχουμε άμεση πρόσβαση σε αυτό το υλικό που δυστυχώς δεν έχει χρησιμοποιηθεί από τους ιστορικούς. Λέγατε προηγουμένως ότι μερικοί πρέπει να αρπάξουν την ευκαιρία να μιλήσουν για

μαθηματικά. Νομίζω ότι θα ήταν καλό και μερικοί ιστορικοί να αρπάξουν άλλες ευκαιρίες. Και όπως έχουμε σχέση και με το γαλλικό τμήμα -εφόσον το περισσότερο υλικό είναι στα γαλλικά και εφόσον υπάρχουν διακεκριμένοι γνώστες αυτής της γλώσσας- θα ήταν καλό να υπάρχει και μία μετάφραση και να δούμε επιτέλους από αρχικό κείμενο, δηλαδή από πηγή, τι λέει όχι μόνο ο Αλέξανδρος Καραθεοδωρής αλλά όλη η Οθωμανική Αυτοκρατορία εκείνη τη στιγμή, διότι είναι πραγματικά στο κέντρο.

Το σημαντικό, λοιπόν, που πρέπει να δούμε είναι ότι ο Αλέξανδρος Καραθεοδωρής δεν είναι όποιος να 'ναι. Είναι και ειδικός σε νομικά θέματα και εκείνη την εποχή αρχίζει να μελετά το μουσουλμανικό δίκαιο. Έχουμε λοιπόν το στίγμα του πώς οι μουσουλμάνοι εκείνης της εποχής διαχειρίζονται τις έννοιες του πολέμου, της ειρήνης, των αιχμαλώτων, των γυναικών, των Χριστιανών και νομίζω είναι καλό να ξέρουμε από αρχική πηγή τι λέει. Ο Αλέξανδρος έχει ένα ύφος, όπως θα έλεγαν μερικοί φωτογράφοι, ένα πονηρό χαμόγελο. Δηλαδή, κάπου-κάπου μέσα στο κείμενό του βάζει και δικές του παρατηρήσεις. Δηλαδή, λέει: «Ναι, φαίνεται ότι το μουσουλμανικό δίκαιο έχει μόνο και μόνο σαν αφετηρία τη θρησκεία». Όμως, αυτός βλέπει ειδικούς νόμους που συναντά στο Ρωμαϊκό δίκαιο και τους σημειώνει. Δεν λέει τίποτα άλλο. Αλλά μετά από πολλές σελίδες λέει: «Μάλλον δεν μπορούμε να πούμε ότι το μουσουλμανικό δίκαιο γεννήθηκε *ex nihilo*.» Φανταστείτε λίγο τι σημαίνει αυτό το πράγμα. Νομίζω θα ήταν δύσκολο αν ήσασταν στο Υπουργείο Εξωτερικών, τώρα, ας πούμε να ήσασταν ο Υπουργός, και να γράφατε μερικές σκέψεις που έχετε για το ελληνικό κράτος όπου θα λέγατε ότι φαίνεται ότι το ελληνικό κράτος δεν βασίζεται μόνο σε ελληνικά δεδομένα. Άρα, φανταστείτε να το κάνει αυτό ο Αλέξανδρος Καραθεοδωρής ο οποίος είναι Χριστιανός, Έλληνας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Τώρα νομίζω καταλαβαίνετε γιατί ήταν γραμμένο στα γαλλικά. Εφόσον, λοιπόν, έχουμε πρόσβαση σ' αυτή τη γλώσσα, θα ήταν καλό να δούμε και τη συμβολή αυτού του ανθρώπου, ο οποίος και αυτός ασχολείται με μαθηματικά και όχι χαμηλού επιπέδου. Έχει ενδιαφέρον ακόμα και το θέμα της διατριβής του, το οποίο είναι «Περί λάθους στον κώδικα Ναπολέοντα και το Ρωμαϊκό δίκαιο». Εκείνη τη στιγμή στο Παρίσι παρακολουθεί και μαθήματα από μεγάλους μαθηματικούς εκείνης της εποχής και έχουμε τις σημειώσεις του. Είναι πολύ ενδιαφέρον για τους ιστορικούς των Μαθηματικών πώς ένας νομικός, ο οποίος είναι ευφυής σημειώνει μαθήματα μαθηματικών και τι επιλέγει. Νομίζω ότι θα ήταν ένα μοντέλο γι' αυτούς που ασχολούνται με διδακτική και ακόμα με γνωστικές επιστήμες. Σ' αυτό το πλαίσιο όταν τον ρωτούν αν ασχολείται με τα μαθηματικά λέει: «Όχι. Αυτός είναι ο Κωνσταντίνος». Άρα, βλέπετε λοιπόν, κάποιον που έχει αυτό το επίπεδο, που είναι ικανός να καταλάβει κείμενα του 14^{ου} αιώνα στα περσικά και στα αραβικά, να τα έχει μεταφράσει στα γαλλικά, να τα έχει εκδώσει· όμως όταν τον ρωτούν αν είναι ειδήμονας στα Μαθηματικά δεν λέει όπως μερικοί που είναι πτυχιούχοι και λένε ότι είναι μαθηματικοί. Αυτός λέει ότι ο μαθηματικός της οικογένειας είναι ο Κωνσταντίνος. Αυτό είναι νομίζω πολύ σημαντικό διότι μας δίνει το στίγμα της οικογένειας που παρόλο που έχουν ένα εύρος πολύ μεγάλο, είναι συνειδητά σ' έναν τομέα.

Ο Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή έχει μια διπλή σχέση με τον Αλέξανδρο, διότι παντρεύεται την Ευφροσύνη η οποία είναι και εξαδέλφη, αλλά δεν θα μπορούμε σ' αυτές τις λεπτομέρειες. Όπως είπα και πριν ο ειδικός είναι ο Σάκης Λιπορδέζης και μπορείτε στο μουσείο να δείτε ένα τεράστιο γενεαλογικό δέντρο που μοιάζει πιο πολύ με δάσος παρά με δέντρο, αλλά νομίζω θα τα καταφέρουμε για να το δείτε με έναν αποτελεσματικό τρόπο.

Ο Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή γεννήθηκε το 1873, άρα βλέπετε σε σχέση με τον Αλέξανδρο έχουν 40 χρόνια διαφορά. Θα πεθάνει το 1950. Αυτό το πλαίσιο θα μας δώσει το στίγμα της οικογένειας με μία κίνηση. Γεννήθηκε στο Βερολίνο, θα πεθάνει στο Μόναχο, ενώ είναι Έλληνας. Θα έχει εκπαίδευση στο Βέλγιο με γαλλικό σύστημα και θα κάνει τις σπουδές του μετά το ταξίδι του στην Αίγυπτο όπου θα υπάρχει μία αλλαγή φάσης. Από μηχανικός και στη Στρατιωτική Σχολή, όπως είδατε σε μερικές εικόνες, θα αποφασίσει να ασχοληθεί με τα μαθηματικά στα 27 του. Αυτό το διευκρινίζω γιατί μερικοί θεωρούν ότι ένας μαθηματικός μετά τα 30 δεν παράγει έργο. Σκεφτείτε ότι ο Καραθεοδωρή άρχισε στα 27. Άρα, είχε μόνο τρία χρόνια για να παράγει έργο. Τελικά ξεπέρασε τα όρια, δεν ξέρω για ποιο λόγο... Και έχει ενδιαφέρον -αυτό το λέω και για τους φοιτητές αλλά και για μερικούς αξιωματικούς- γιατί δεν θα πάει στη Γαλλία διότι εκεί έχει πολλές επαφές ο ίδιος. Προτιμά να πάει στη Γερμανία για να είναι νέο το πλαίσιο. Φανταστείτε ένα φοιτητή που κάνει το ίδιο με το Erasmus και έχει όλη την οικογένειά του στην Ισπανία, να αποφασίσει να πάει στη Γαλλία για να μην είναι στο πλαίσιο το οικογενειακό. Άρα ο Καραθεοδωρή -κι αυτό είναι το σημαντικό που δίνει το στίγμα και όσον αφορά στο Πανεπιστήμιο- δεν πηγαίνει σε Πανεπιστήμιο, πηγαίνει σε Δασκάλους. Για μένα, γι' αυτό θέλω να συμφωνήσω και μ' αυτά που είπε η κυρία Αντιπρύτανης, δεν έχει σχέση το Πανεπιστήμιο με τη γνώση. Είναι ποιος είναι μέσα στο Πανεπιστήμιο. Δεν είναι οι τοίχοι που κάνουν το Πανεπιστήμιο. Άρα ο Καραθεοδωρή όταν πάει στο Göttingen δεν πάει γιατί το Göttingen είναι φημισμένο. Πάει στο Göttingen επειδή θα βρει τον Klein, επειδή θα βρει τον Hilbert, επειδή θα βρει ονόματα που ένας κανονικός μαθηματικός ανατριχιάζει μόνο και μόνο που τα ακούει. Και η ιδέα του είναι ότι άμα πάει εκεί, θα έχει αυτούς Δασκάλους. Είμαστε σε μια εποχή, τώρα δεν πρέπει να στενοχωρήσω τα διπλωματικά, πανεπιστημιακά μέλη, όπου δίνουμε συνεχώς το στίγμα για τους καθηγητές. Θυμάμαι σε μια διάλεξη που έκανα, τόλμησα να πω σε καθηγητές τη λέξη «δάσκαλος». Και μου είπαν: «Όχι, κ. Λυγερέ, δεν ξέρετε, εμείς είμαστε καθηγητές, δεν είμαστε δάσκαλοι». Και μετά, τους ρώτησα πώς θα έλεγαν το Σωκράτη, ας πούμε τον «καθηγητή του Πλάτωνα»; Για μένα, η διαφορά είναι ότι ο καθηγητής χωρίς θεσμό δεν υπάρχει. Ο δάσκαλος δεν έχει ανάγκη από θεσμούς. Το ίδιο ισχύει και για τους φοιτητές. Ο φοιτητής χωρίς πανεπιστήμιο, δεν είναι φοιτητής. Ο μαθητής δεν έχει ανάγκη από πανεπιστήμιο. Άρα είμαστε σε μια εποχή όπου συνειδητά ο Καραθεοδωρή λέει: «Εμένα δεν με ενδιαφέρει το πανεπιστήμιο, ο καθηγητής, ο φοιτητής. Με ενδιαφέρει πού θα βρω Δάσκαλο.» Αυτό είναι πολύ σημαντικό. Γιατί όταν θα πάει και μετά από λίγα χρόνια θα κάνει και το διδακτορικό του και την υφηγεσία του με θεαματικά αποτελέσματα και θα αναγνωριστεί και από τον Minkowski, τον αναγνωρίζουν ως Μαθητή. Δεν τον αναγνωρίζουν ως φοιτητή.

Είναι πολύ σημαντικό ένα Πανεπιστήμιο να έχει Δασκάλους και Μαθητές. Γιατί από εκεί έρχεται η ποιότητα που θα αναδείξει όλο το πλαίσιο και θα υπάρξει μία αλλαγή φάσης. Πρέπει να καταλάβετε, λοιπόν, ότι ο Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή όσον αφορά στα μαθηματικά ασχολείται με το πιο δύσκολο εκείνης της εποχής, που αφορά το λογισμό μεταβολών. Ποιος έχει κάνει μαθηματικά σε αυτόν τον τομέα; Κάτι ονόματα που είναι Euler, Bernoulli, Lagrange, Legendre. Ό,τι ήταν το πιο υψηλό στα μαθηματικά, έχει ασχοληθεί με αυτόν τον τομέα. Και ο Καραθεοδωρή στη διατριβή του, θα κάνει μία γενίκευση που δεν είχε κάνει κανένας από όλους τους άλλους. Κανένας. Δηλαδή, είναι για πρώτη φορά που θα μιλήσει για λύσεις οι οποίες είναι ασυνεχείς. Όλοι οι άλλοι κοίταζαν πάντοτε όχι μόνο λύσεις οι οποίες είναι συνεχείς, αλλά ακόμα και παραγωγίσιμες. Αυτό είναι πολύ σημαντικό. Κατηγορούμε συχνά τους φοιτητές μας ότι είναι μεγάλοι. Νομίζω ότι μερικές φορές πρέπει να είμαστε μεγάλοι, γιατί είναι το θέμα της ωριμότητας. Γιατί όταν κάνει κάποιος μια διατριβή σ' αυτή την ηλικία θα ψάξει την ουσία, και όχι απλώς να περάσει τη διατριβή. Εδώ έχουμε φτάσει στο σημείο, όχι μόνο στην Ελλάδα, μη νομίζετε, ο στόχος να είναι η διατριβή. Θα σας θυμίσω τι έλεγε ένας περίφημος μαθηματικός ο Jean Dieudonné: «Μαθηματικός είναι αυτός που έχει διατριβή στα μαθηματικά και έχει δημοσιεύσει ένα ερευνητικό άρθρο.» Μόνο και μόνο. Αν χρησιμοποιήσουμε αυτό το κριτήριο για να καθορίσουμε ποιος είναι μαθηματικός στην Ελλάδα, νομίζω θα άλλαζε ριζικά την ονομασία των μαθηματικών. Διότι θεωρεί ότι πρέπει να τελειώσει το διδακτορικό, διότι είναι ένα προαπαιτούμενο αλλά πρέπει να αποδείξει ότι μπορεί να σκεφτεί μόνος του. Και εδώ είναι η διαφορά. Δηλαδή μπορούμε να γεννηθούμε έξυπνοι ή όχι, αλλά ο στοχασμός γίνεται στο πανεπιστήμιο. Αλλά γίνεται στο πανεπιστήμιο όχι από καθηγητές σε φοιτητές. Γίνεται από δασκάλους σε μαθητές. Όλα τα άλλα είναι γέμισμα.

Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι ότι το 1900 ο Καραθεοδωρή αρχίζει να κάνει μαθηματικά. Το 1932 είναι κύριος ομιλητής στο Διεθνές Συνέδριο των Μαθηματικών. Το 1936 είναι ο πρόεδρος της εξαμελούς επιτροπής που δίνει το ανάλογο του βραβείου Νόμπελ στα μαθηματικά. Θέλω να πω ότι ακόμα και αν δεν είσατε του τομέα, όταν ακούτε ότι όλη η Διεθνής Κοινότητα συμφωνεί έτσι ώστε να είναι μόνο έξι μαθηματικοί που θα δίνουν το ανάλογο του βραβείου Νόμπελ και αυτοί οι έξι συμφωνούν ότι ο πρόεδρος πρέπει να είναι ο Καραθεοδωρή, δεν είναι εμείς που τιμάμε τον Καραθεοδωρή. Είναι αυτός, που έτυχε να είναι Έλληνας και μας τιμά. Αυτό να μην το ξεχνάμε. Μάλιστα, εκείνη τη στιγμή που θα γινόταν η απονομή έχουν ένα τεχνικό πρόβλημα και δεν ξέρουν ποιος θα παρουσιάσει το έργο αυτών που κέρδισαν το βραβείο. Και ποιος το παρουσίασε; Ο Καραθεοδωρή. Διότι δεν ήταν μόνο ειδικός για να δώσει μια βαθμολογία, γιατί πολύ συχνά ακούμε μερικά πράγματα από τους φοιτητές όσον αφορά τους καθηγητές ότι απλώς δίνουν βαθμολογίες. Το θέμα είναι ότι μετά τη διδακτορική διατριβή είναι ικανός ο καθηγητής σε πέντε-έξι γραμμές να πει την ουσία. Κι αυτό στην επιτροπή των έξι μόνο ο Καραθεοδωρή μπορούσε να το κάνει. Αυτό είναι πολύ σημαντικό και για το μέγεθος του Καραθεοδωρή και την εμβέλειά του.

Θα σας δώσω ένα άλλο στίγμα γιατί πάντοτε πρέπει να λειτουργούμε με τις λεπτομέρειες. Μία μεγάλη Σχολή μαθηματικών στη Γαλλία είναι η Σχολή Bourbaki. Οι Bourbaki ήταν πολλοί μαθηματικοί, πολυκέφαλος συγγραφέας όπως λέμε, οι οποίοι αποφάσισαν να ξαναγράψουν τα Στοιχεία των μαθηματικών με τον τρόπο του Ευκλείδη και άρχισαν να γράφουν τα Στοιχεία. Τα νέα Στοιχεία με τα νέα μαθηματικά, μοντέρνα. Έχει ενδιαφέρον διότι αυτός ο συγγραφέας δεν υπήρχε. Άρα χρησιμοποίησαν ένα τέχνασμα. Ο ένας από αυτούς λεγόταν Henri Cartan και είχε τον πατέρα του στην Ακαδημία. Και έστειλαν το πρώτο άρθρο του Bourbaki -ο οποίος δεν υπάρχει- στον πατέρα λέγοντάς του ότι είναι ένας διάσημος μαθηματικός. Προσέξτε! Nicolas Bourbaki είναι ελληνικό όνομα, ενός στρατηγού και προέρχεται από ένα ανέκδοτο της École Normale Supérieure. Στέλνουν, λοιπόν, αυτό το άρθρο στον πατέρα, ως το πρώτο άρθρο αυτής της νέας ομάδας. Και τώρα που μιλούσαμε για σύμβολα, αυτό το πρώτο άρθρο αφορά το έργο του Καραθεοδωρή. Δηλαδή, όταν έχετε μια ομάδα νέων μαθηματικών Γάλλων που δεν τους ενδιαφέρει τίποτα, θέλουν να ξαναρχίσουν τα μαθηματικά *tabula rasa* και θα πουν εμείς θέλουμε να τα δομήσουμε από την αρχή, και επιλέγουν το έργο του Καραθεοδωρή για το πρώτο άρθρο που θα δημοσιεύσουν, νομίζω ότι σας δίνει μία ένδειξη. Αυτό, λοιπόν, θα ήταν σημαντικό να το αναγνωρίσουμε και να το ξέρουμε, έτσι ώστε να μπορούμε να προωθούμε και μερικά πρότυπα ακόμα και στους φοιτητές μας όταν θεωρούν ότι έχουν γίνει όλα, έχουν αποδειχτεί όλα και δεν υπάρχει τίποτα άλλο να γίνει.

Ένα άλλο πράγμα για τον Κωνσταντίνο που πρέπει να δούμε είναι η σχέση του με τον Einstein. Είναι πολύ σημαντική. Προέρχεται από μια αλληλογραφία. Έχουμε την τάση να λέμε, το έχετε ακούσει φαντάζομαι πολλές φορές, ότι ο Einstein λέει ότι ο δάσκαλός του ήταν ο Καραθεοδωρή. Δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα. Η πραγματικότητα είναι πολύ πιο ουσιαστική από αυτό το πράγμα. Ο Einstein έκανε την Ειδική Θεωρία της Σχετικότητας το 1905. Όπως ξέρετε, μετά δημοσίευσε τη Γενική Θεωρία της Σχετικότητας το 1914 και άρχισε μετά να προβληματίζεται για να επιλύσει μερικά προβλήματα καθαρά μαθηματικά της Γενικής Θεωρίας της Σχετικότητας και εκεί ήρθε σε επαφή με μαθηματικούς. Ένας από αυτούς ήταν ο Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή. Ήταν δύσκολα προβλήματα λογισμού μεταβολών. Συγκεκριμένα είχε τρία προβλήματα. Τα δύο επιλύθηκαν από τον Καραθεοδωρή και το τρίτο όσον αφορά τις κλειστές καμπύλες δεν έχει επιλυθεί ακόμα ούτε τώρα. Αυτή η αλληλογραφία αρχίζει το 1916. Εμείς στο μουσείο με το Σάκη ακούγαμε για πάρα πολλές επιστολές. Μας έλεγαν ότι οι επιστολές κλάπηκαν με έναν έντεχνο τρόπο από το Ισραήλ, άρα αποφασίσαμε να πάμε στο Ισραήλ. Αλλά το Ισραήλ δεν έχει επιστολές του Einstein στον Καραθεοδωρή. Δεν έχει ενδιαφέρον αυτή η πληροφορία; Οι μόνες επιστολές που έχει είναι οι επιστολές του Καραθεοδωρή στον Einstein. Αυτό άμα το σκεφτείτε λίγο, είναι φυσιολογικό. Όταν ο Einstein παίρνει το βραβείο Νόμπελ το 1921 αποφασίζει να δίνει όλα τα έγγραφα που δέχεται στα αρχεία Einstein, τα οποία έγιναν τα αρχεία του κράτους το 1947. Αλλά ο Einstein έβαλε αυτά που έπαιρνε, όχι αυτά που έστελνε. Άρα ήταν λογικό, και έτσι έγινε. Γι' αυτό έχουμε και τα αντίγραφα, πάρα πολύ ωραία ακριβή αντίγραφα, fac-simile όπως λέμε στα γαλλικά, των επιστολών του Καραθεοδωρή στον Einstein, 11 επιστολές χειρόγραφες,

αυτόγραφες, ενώ οι επιστολές του Einstein στον Καραθεοδωρή υπάρχουν στη βιβλιοθήκη του Κογκρέσου στην Αμερική. Αυτές οι επιστολές πουλήθηκαν από την Ιωσηφίνα Καραθεοδωρή, η οποία ήταν η γυναίκα του γιου του Καραθεοδωρή, του Στέφανου Καραθεοδωρή και πουλήθηκαν το 1970. Προτάθηκαν αυτές οι επιστολές στην Helen Doukas, η οποία ήταν η γραμματέας του Einstein, η οποία δεν τις αγόρασε. Δεν τις αγόρασε ούτε το Ισραήλ ενώ υπήρχε μία πρόταση. Τελικά τις αγόρασε η Αμερική. Τι θέλω να πω μ' αυτό: Είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε ότι το 1970 η Ελλάδα πούλησε αρχαιακό υλικό του Καραθεοδωρή, διότι κανένας Έλληνας εκείνη την εποχή δεν το αγόρασε. Αυτό είναι για να σας δώσω ένα νέο στίγμα όσον αφορά την αλληλογραφία Rosenthal-Καραθεοδωρή. Αυτή η αλληλογραφία βγήκε σε δημοπρασία για πρώτη φορά στις 17 Ιανουαρίου 2008 και την κατείχε ένας Αμερικανός από το 1960 για τον οποίο εικάζουμε ότι είναι της οικογένειας Rosenthal και από τότε δεν ξέραμε καθόλου τι ήταν αυτό το υλικό. Πρέπει πρώτα από όλα να αντιληφθείτε ποιος είναι ο Rosenthal. Ο Καραθεοδωρή όταν βλέπει ότι μεγαλώνει και βλέπει ότι είναι προς το τέλος της ζωής του αποφασίζει να επιλέξει -επανέρχομαι στην ιδέα του Δασκάλου και του Μαθητή- ποιος θα εκδώσει τα άπαντά του. Νομίζω ότι όλοι όσοι έχουν αφήσει ένα μεγάλο έργο ξέρουν πόσο σημαντικό είναι. Άρα, το καλό για μας είναι ότι ξέρουμε ότι επιλέγει τον Arthur Rosenthal. Υπάρχει, λοιπόν, μία αλληλογραφία όπου οι δύο μαθηματικοί αλληλογραφούν για το πώς θα εκδοθούν τα άπαντα. Με ποια σειρά, ποια δομή και ποιες θα είναι οι επιλογές όσον αφορά μερικά θέματα για να δώσουν το στίγμα. Αυτό είναι πολύ σημαντικό για μας και για τα μαθηματικά και για την ιστορία των μαθηματικών, διότι μας επιτρέπει να δούμε πώς σκέφτονται εκείνη τη στιγμή για να αφήσουν ένα έργο. Επιπλέον, είναι σημαντικό γιατί ο Καραθεοδωρή βρίσκεται σε μία φάση όπου αλγεβροποιεί, θα έλεγα, την ανάλυση μέσω της θεωρίας Soma και αυτό μας επιτρέπει να δούμε την εσωτερική επεξεργασία την ώρα που ο Καραθεοδωρή είναι στο αποκορύφωμά του όσον αφορά τα μαθηματικά. Αυτές οι επιστολές, λοιπόν, βγήκαν στη δημοπρασία στις 17 Ιανουαρίου και ευτυχώς, το Υπουργείο Παιδείας αποφάσισε να τις αγοράσει για 26.000 ευρώ. Και νομίζω ότι είναι από τις σπάνιες φορές που η Ελλάδα αγόρασε από το εξωτερικό. Και δεν ήταν επιστολές που είχαν πουληθεί, απλώς φαντάζομαι από την οικογένεια Rosenthal τις είχαν πάρει, είναι οι επιστολές που είχε στείλει ο Καραθεοδωρή, και τώρα για πρώτη φορά θα τις έχουμε στην Ελλάδα. Δεν μιλάμε για αντίγραφα, μιλάμε για γνήσιες επιστολές, χειρόγραφες, αυτόγραφες, 38 επιστολές, 92 σελίδες. Το Υπουργείο Παιδείας αποφάσισε να εκδοθούν αυτές οι επιστολές να μεταφραστούν -τόρα μιλάω και γι' αυτούς που ασχολούνται με γερμανικά- και να μελετηθούν από μαθηματική πλευρά έτσι ώστε να αναδειχθεί και η εμβέλεια και το βάθος του Καραθεοδωρή.

Ένα άλλο παράδειγμα που θέλω να σας δώσω αφορά το νομικό πλαίσιο των προσωπικών δεδομένων. Το Υπουργείο Εξωτερικών μάς έστειλε στο Göttingen για να δούμε αν υπάρχει νέο υλικό. Οι πληροφορίες που είχε το Υπουργείο Εξωτερικών ήταν ότι δεν υπήρχε νέο υλικό. Εμένα μου αρέσει όταν με στέλνουν σε αποτυχημένες αποστολές. Είναι αυτό που λέω και στους σπουδαστές μου: Όταν στη στρατηγική σάς βάζουν σ' έναν αγώνα που είναι χαμένος από χέρι, μόνο να κερδίσετε μπορείτε, γιατί

οποιοδήποτε λάθος του αντιπάλου θα είναι κέρδος για σας. Πήγαμε, λοιπόν, στο Göttingen και βρήκαμε την αλληλογραφία Kneser-Καραθεοδωρή που για πρώτη φορά βγήκε επίσημα. Για έναν πολύ απλό λόγο. Και θα δείτε πώς τα πράγματα συνδέονται. Ο παππούς Kneser ήταν μαθηματικός, ο πατέρας Kneser ήταν μαθηματικός, ο εγγονός μαθηματικός. Ο παππούς ήταν φίλος του Κωνσταντίνου. Ο Κωνσταντίνος έχει αλληλογραφία με τον πατέρα την ώρα που θα πεθάνει ο παππούς. Και ξέρετε γιατί αρχίζει αυτή η αλληλογραφία; Εδώ είναι το σημαντικό κι έχουμε ένα πολύ σημαντικό μάθημα. Η πρώτη αλληλογραφία που έχουν μεταξύ τους είναι γιατί ο γιος ανησυχεί επειδή πριν από μία βδομάδα πέθανε ο πατέρας του και είχε ένα φοιτητή στο διδακτορικό και σκέφτεται ότι δεν υπάρχει κανένας που να μπορεί να τον παρακολουθήσει και να συνεχίσει το έργο του πατέρα του. Και θα γράψει στον Καραθεοδωρή για να τον βοηθήσει και να βοηθήσει τον Ulrich Kowallik έτσι ώστε να μπορέσει να συνεχίσει το έργο του πατέρα του. Δεν είμαστε καθόλου σε ένα πλαίσιο τυπικό για μία διατριβή. Ενώ ο πατέρας του είχε πεθάνει εδώ και μία βδομάδα, θεωρεί ότι το πιο σημαντικό που έχει να κάνει είναι να έρθει σε επαφή με τον Καραθεοδωρή για να συνεχιστεί αυτό το έργο. Κι αυτό θα γίνει. Και το ενδιαφέρον για μας είναι ότι αυτή η αλληλογραφία θα συνεχιστεί έως 10 μέρες πριν το θάνατο του Καραθεοδωρή. Άρα, αυτή την αλληλογραφία τώρα τη γνωρίζουμε. Είναι 11 επιστολές του Καραθεοδωρή, 5 του Kneser.

Ένα άλλο σημαντικό πράγμα, είναι ότι ο Καραθεοδωρή βρισκόταν σε ένα Συνέδριο, και ήταν με τον Kneser. Και στα διαλείμματα, ο Καραθεοδωρή έγραφε πάνω σε χαρτάκια. Μπορεί αυτό να μην είναι και τόσο σημαντικό, αλλά θέλω να σας δώσω το στίγμα του άλλου. Ο άλλος ο μαθηματικός που ήταν πιο νέος, κράτησε όλα τα χαρτάκια. Τα χαρτάκια αυτά ήταν απλώς σημειώσεις για το τηλεσκόπιο του Schmidt, οι οποίες έγιναν την περίοδο του διαλείμματος. Αυτές οι σημειώσεις όλες μαζί έγιναν «το» βιβλίο για το τηλεσκόπιο του Schmidt. Θέλω να σας πω ότι ο σεβασμός προς τον άλλο μαθηματικό αρχίζει και από τις λεπτομέρειες. Πόσες φωτοτυπίες δίνουμε στους φοιτητές μας που δεν διαβάζουν ποτέ; Όπως ασχολούμαι και με τον Leonardo da Vinci, στην εποχή του ακόμα και το χαρτί ήταν σπάνιο. Άρα δεν γράφανε όπου να 'ναι. Εμείς τώρα έχουμε φτάσει στο σημείο που ολόκληρα βιβλία βγάζουμε σε φωτοτυπία και έχουμε χάσει την έννοια της ουσίας, δηλαδή το βιβλίο.

Εδώ λοιπόν, το σημαντικό για μένα είναι ότι με τους Καραθεοδωρήδες έχουμε έγγραφα. Για τον Αλέξανδρο Καραθεοδωρή έχουμε 6.000 έγγραφα χωρίς καμία σοβαρή μελέτη πάνω σ' αυτά. Μπορεί στο μουσείο να υπάρχουν πάνω από 10.000 έγγραφα, σελίδες, τώρα βλέπετε τις νέες επιστολές. Όλο αυτό το υλικό είναι η ιστορία της Ελλάδας. Και εδώ πήρα μόνο τρία παραδείγματα. Τέτοια παραδείγματα υπάρχουν κι άλλα. Για να καταλάβετε, στο μουσείο υπάρχει μία αίθουσα για τον Κωνσταντίνο, μία αίθουσα για τον Αλέξανδρο και μία αίθουσα για το Στέφανο. Και νομίζω ότι θα σας δίνει μια εικόνα που θα είναι πιο σοβαρή και θα μπορούμε ως Έλληνες να είμαστε όντως περήφανοι, διότι έτυχε αυτή η οικογένεια είναι Έλληνες. Και μάλιστα έτυχε να είναι Έλληνες σε μία εποχή που εμείς είχαμε Τουρκοκρατία. Γιατί αν το πάρουμε λίγο πιο σοβαρά πρέπει να σκεφτούμε ότι μερικοί Έλληνες εκείνης της

εποχής γεννήθηκαν Τούρκοι, έζησαν Τούρκοι, πέθαναν Τούρκοι, αλλά ήταν Έλληνες. Τώρα εμείς στην Ελλάδα έχουμε μερικούς που γεννήθηκαν Έλληνες, ζουν Έλληνες, θα πεθάνουν Έλληνες, αλλά δεν ξέρω αν είναι... Είναι πολύ σημαντική η εποχή. Το να είσαι Έλληνας εκείνη την εποχή είναι πολύ ουσιαστικό. Γιατί το να είσαι αντιστασιακός σε μία χώρα που είναι δημοκρατική, είναι πολύ εύκολο. Το να είσαι όμως αντιστασιακός σε μία χώρα που έχει δικτατορία, είναι δύσκολο. Όταν κοιτάζουμε το έργο των Καραθεοδωρήδων γενικότερα, αυτό που μας αφήνει σαν εικόνα είναι ότι δεν προσπάθησαν απλώς να πάρουν μία θέση. Μας ενδιαφέρει να ξέρουμε τι άφησαν σαν έργο. Αυτό που είναι σημαντικό για μένα είναι ότι όταν βλέπουμε κάποιον που έχει τελειώσει μια στρατιωτική σχολή, ο οποίος είναι μηχανικός και τα παρατάει όλα διότι θεωρεί ότι στα μαθηματικά θα μπορέσει να δώσει την ουσία της ζωής του, νομίζω είναι πολύ σημαντικό σαν παράδειγμα και δείχνει και την ευελιξία που θα πρέπει να έχουμε ακόμα και στα Πανεπιστήμια όσον αφορά τους τομείς. Να μην έχουμε έναν τομέα, μία εξειδίκευση, και να μην μπορεί ο φοιτητής να πάει και σε άλλον. Διότι η οικογένεια Καραθεοδωρή με την αποτελεσματικότητά της και το έργο της έχουν αποδείξει ότι η πολυκλαδικότητα είναι το σημαντικό. Πρέπει δηλαδή να έχουμε ένα ευρύ πλαίσιο.

Εδώ θα ήθελα να αναφερθώ και στη βιβλιοθήκη του Καραθεοδωρή. Μερικοί από σας μιλούσαν και για τη Δέσποινα Καραθεοδωρή. Η Δέσποινα Καραθεοδωρή γεννήθηκε το 1912. Άρα όπως καταλαβαίνετε έχει κάποιες δυσκολίες να διαχειριστεί μερικά πράγματα. Η βιβλιοθήκη του Καραθεοδωρή είναι ακριβώς η βιβλιοθήκη που είχε στο Μόναχο. Αυτή η βιβλιοθήκη έχει 1135 βιβλία τα οποία είναι όλα γνήσια της εποχής. Έχει τα άπαντα του Βολταίρου: 80 τόμους της εποχής. Άρα για αυτούς που κατέχουν τα γαλλικά, καταλαβαίνετε με ποιο σύστημα γραφής, όχι το τωρινό και είναι βιβλίο που το είχε μία Μαρκησία και το αγόρασε από αυτήν. Δηλαδή έχουμε το βιβλίο, υπάρχει το όνομα. Υπάρχει το έργο του Lamartine, του Ιουλίου Βερν, υπάρχει έργο του Αριστοτέλη αντίγραφο του 1495, υπάρχουν οι Γεωγραφικοί Άτλαντες. Όταν ο Ναπολέων πήγε στην Αίγυπτο είχε γύρω του μία ομάδα από επιστήμονες που έκαναν χαρτογράφηση, ζωγραφική, γεωμετρία και όλα αυτά έχουν καταγραφεί σε τεράστια βιβλία. Σε όλο τον κόσμο υπάρχουν 5 τέτοια βιβλία. Τα δύο είναι στη βιβλιοθήκη του Καραθεοδωρή. Δεν ξέρω πού θα παν όλα αυτά τα πράγματα όταν πεθάνει η κόρη. Απλώς για να σας φοβίσω λίγο περισσότερο, τα έργα του Αριστοφάνη στη δημοπρασία της 17^{ης} Ιανουαρίου έφυγαν για 40.000 ευρώ. Και το αντικείμενο ήταν του 1570. Τώρα μέσα στη βιβλιοθήκη έχουμε Αριστοτέλη του 1495.

Δεν είναι μόνο θεωρητικό το πλαίσιο και γι' αυτό θέλω να ευχαριστήσω για την πρόσκληση γιατί μας δίνει τη δυνατότητα να πούμε μερικά πράγματα και να καταλάβετε ότι η οικογένεια Καραθεοδωρή δεν είναι μόνο το παρελθόν. Είναι ακόμα και τώρα. Δηλαδή, αν δεν γίνει τίποτα σε υψηλό επίπεδο, αυτό το υλικό θα φύγει. Πολύ απλά. Για μένα είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε ότι και ο στόχος του μουσείου δεν είναι να είναι ένα νεκρό αντικείμενο όπου όλοι θα πηγαίνουν να δουν τι ωραία που ήταν η οικογένεια Καραθεοδωρή και τι έχουν κάνει. Θα είναι ερευνητικό κέντρο. Θα έρχονται και φοιτητές να μελετούν επιτόπου, να έχουν πρόσβαση σ' αυτά

τα αντικείμενα και να γίνεται ένα έργο πάνω σε αυτά τα αντικείμενα. Θα υπάρχουν και υποτροφίες για να βοηθούν τους φοιτητές να ασχολούνται μόνο με αυτό. Εκτός ύλης, εκτός πανεπιστημίου, μόνο ενέργεια, μόνο ουσία. Το μόνο που θα έχουν να κάνουν οι φοιτητές είναι να αφήσουν ένα όνομα δίπλα σε ένα άλλο όνομα. Εμείς ασχολούμαστε με γίγαντες και όπως είμαστε νάνοι, ο νάνος δεν πρέπει να έχει σύμπλεγμα μπροστά στο γίγαντα. Το μόνο που πρέπει να προσπαθήσει είναι να ανεβεί στους ώμους του. Εμείς στο μουσείο με το Σάκη είμαστε δύο νάνοι, που περιμένουμε κι άλλους νάνους. Θα βοηθήσουμε όσους μπορούμε για να ανεβούν στους ώμους αυτών των γιγάντων έτσι ώστε να δείξουμε ότι η Ελλάδα έχει μία εμβέλεια, έχει μία μεγαλοσύνη που δεν είναι μόνο η καθημερινή μιζέρια αλλά έχει ένα διαχρονικό βάθος. Το υλικό υπάρχει. Οι άνθρωποι υπάρχουν. Η βούληση υπάρχει. Εμείς σας περιμένουμε.